

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์

เนื้อหา

1. ความหมายและลักษณะทั่วไปของเศรษฐศาสตร์
2. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
3. ระบบเศรษฐกิจ
4. การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
5. วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย
6. รูปแบบการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์
7. ข้อสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์
8. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

สาระสำคัญ

1. เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ในทางเลือกเพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจมากที่สุด
2. เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด ขณะที่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด จึงทำให้เกิดปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คือ แต่ละสังคมจะเลือกผลิตสินค้าอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตให้กับคนกลุ่มใด
3. การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะทำได้อย่างไร นั้น ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศจะอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบใด ระบบเศรษฐกิจโดยทั่วไปมี 3 ระบบ คือ ระบบเศรษฐกิจแบบไม่มีการวางแผนหรือระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนอย่างเต็มที่หรือระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบผสม
4. ประเทศที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจโดยปล่อยให้กลไกตลาดทำงานเต็มที่ ขณะที่ประเทศในระบบ

เศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจะมีหน่วยงานวางแผนของรัฐทำหน้าที่วางแผน แก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ส่วนประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบผสม จะใช้วิธีผสมผสานระหว่างสองวิธีแรก

5. วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย เป็นการแสดงให้เห็นการทำงานของระบบเศรษฐกิจโดยรวมโดยสมมติว่าไม่มีรัฐบาลและอยู่ในระบบเศรษฐกิจ-แบบปิด ให้มีหน่วยเศรษฐกิจเพียง 2 ส่วน คือ หน่วยธุรกิจซึ่งจะซื้อปัจจัยการผลิตจากครัวเรือนมาผลิตสินค้าและบริการแล้วขายให้กับครัวเรือน และหน่วยครัวเรือนซึ่งเป็นผู้บริโภค และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน ผู้ประกอบการ โดยได้รับผลตอบแทนในรูป ค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไร ตามลำดับ
6. การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ อาจมีรูปแบบการวิเคราะห์ได้หลายอย่าง เช่น การวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง และเศรษฐศาสตร์ที่ควรจะเป็น การวิเคราะห์สภาพสถิติ สภาพสถิติเปรียบเทียบและสภาพพลวัต การวิเคราะห์เฉพาะส่วนและการวิเคราะห์กลุ่มทุกส่วน เป็นต้น
7. ข้อสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้กันทั่วไป ได้แก่ 1) มนุษย์ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์จะต้องตัดสินใจอย่างมีเหตุผลทางเศรษฐกิจ คือถ้าเป็นผู้บริโภคจะต้องการความพอใจมากที่สุดจากการใช้เงินซื้อสินค้าแต่ละชนิด ถ้าเป็นผู้ผลิตย่อมต้องการกำไรสูงสุดจากการดำเนินธุรกิจ 2) สิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กำลังพิจารณาอยู่กำหนดให้คงที่
8. การศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค และเศรษฐศาสตร์มหภาค

จุดประสงค์

เมื่อนักศึกษาอ่านบทที่ 1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถอธิบายประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้ได้

1. อธิบายความหมาย และลักษณะทั่วไปของเศรษฐศาสตร์
2. อธิบายปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
3. อธิบายถึงระบบเศรษฐกิจและแนวทางแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของแต่ละระบบเศรษฐกิจ

4. อธิบายการทำงานของระบบเศรษฐกิจโดยใช้วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย
5. กล่าวถึงรูปแบบการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์โดยสรุป
6. อธิบายข้อสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์
7. อธิบายความแตกต่างของเศรษฐศาสตร์จุลภาค และเศรษฐศาสตร์มหภาค

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงความหมายและลักษณะทั่วไปของเศรษฐศาสตร์ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ระบบเศรษฐกิจกับการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย รูปแบบการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ ข้อสมมติทางเศรษฐศาสตร์ และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

1.1 ความหมายและลักษณะทั่วไปของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ในทางเลือกต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจมากที่สุดทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัดขณะที่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด วิชาเศรษฐศาสตร์จึงต้องจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัดให้ได้รับความพอใจสูงสุด

ความต้องการของมนุษย์ หมายถึง ความต้องการสินค้า บริการและความสะดวกสบาย ความต้องการนี้จะแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ระยะเวลาและสถานที่ ความต้องการของมนุษย์เพื่อให้เกิดความพอใจมักจะมีมากกว่าสินค้าและบริการที่มีอยู่

ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ปัจจัยการผลิตที่ก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ **ที่ดิน** จะรวมไปถึงปุ๋ยในดิน สภาพภูมิอากาศ ป่าไม้ แร่ธาตุ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินจะได้รับผลตอบแทนในรูป **ค่าเช่า แรงงาน** จะรวมไปถึงความสามารถของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการผลิตสินค้าและบริการ แรงงานแบ่งออกออกเป็น 3 ประเภท คือ แรงงานมีทักษะแรงงานถึงทักษะ และแรงงานไร้ทักษะ แรงงานที่ทำงานจะได้รับค่าจ้างเป็นผลตอบแทน **ทุน** หมายถึง เครื่องมือ เครื่องจักร โรงงาน สิ่งประดิษฐ์ เส้นทางคมนาคมขนส่ง ซลประทาน ตลอดจนเครือข่ายการสื่อสารต่าง ๆ ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ เงินมีใช้ทุน เนื่องจากเงินไม่สามารถผลิตสินค้าชนิดใดได้เลย เงินเป็นเพียงสื่อกลางที่จะก่อให้เกิดความสะดวกในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเท่านั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของทุนจะได้รับผลตอบแทนในรูป **ดอกเบี้ย** **ผู้ประกอบการ** หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดหาทุน รับการเสี่ยงภัย ทำหน้าที่ตัดสินใจและรับผลตอบแทนในรูปของ **กำไร** หรือขาดทุนจากการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

โดยปกติทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดสามารถเลือกนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายทาง เช่นที่ดินแปลงหนึ่งอาจใช้สำหรับสร้างโรงงานอุตสาหกรรม บ้าน ถนน สวนสาธารณะ หรือ สวนผลไม้ แรงงานคนหนึ่งอาจจะทำงานเป็นคนทำความสะอาด ทำงานก่อสร้าง กรรมกรขนสินค้าที่ทำเรือหรือทำงานบริการอื่น ๆ นักศึกษาคนหนึ่งอาจได้รับการอบรมให้เป็นนักบัญชี นักเศรษฐศาสตร์ หรือทนายความ รถแทรกเตอร์คันหนึ่งอาจถูกใช้ในการก่อสร้างถนนหรือเขื่อน เหล็กอาจถูกนำไปใช้ในการผลิตรถยนต์หรือสะพาน เนื่องจาก

ทรัพยากรมีปริมาณจำกัด (Scarcity of resources) จึงก่อให้เกิดราคาขึ้น อากาศทั่วไปอาจเป็นของฟรีสำหรับการหายใจทั่ว ๆ ไป แต่อากาศบริสุทธิ์ของเครื่องช่วยหายใจหรือเครื่องฟอกอากาศจะไม่ใช่ของฟรีอีกต่อไป

จากการที่ทรัพยากรโดยทั่วไปมีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้ปริมาณสินค้าและบริการที่ผลิตได้ในแต่ละสังคมมีจำนวนจำกัดไปด้วยขณะเดียวกันทรัพยากรแต่ละชนิดยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายทาง ดังนั้นสังคมจึงต้องตัดสินใจเลือกว่าควรจะผลิตสินค้าชนิดใด และไม่ควรผลิตสินค้าใด ในระยะสั้นสังคมสามารถทำได้เพียงพอในสิ่งที่เขาต้องการ ถ้าความต้องการของมนุษย์มีจำกัดขณะที่ทรัพยากรมีไม่จำกัด ก็จะไม่เกิดการขาดแคลน วิชาเศรษฐศาสตร์จึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

แม้ว่าเมื่อเวลาผ่านไปจำนวนแรงงานและความชำนาญของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น มีการค้นพบทรัพยากรธรรมชาติและมีการคิดค้นเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ ขึ้นมีผลทำให้ความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้นด้วย แต่ความต้องการของมนุษย์ก็ยังคงเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ทำให้ความขาดแคลนยังคงมีอยู่ ความขาดแคลนดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาพื้นฐานของทุกระบบเศรษฐกิจ

1.2 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

จากปัญหาที่ว่ามนุษย์มีความต้องการไม่จำกัดเมื่อเทียบกับจำนวนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดดังกล่าวข้างต้นทำให้ทุก ๆ ประเทศมีปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เหมือนกันคือ ประเทศจะจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น ไปผลิตสินค้าอะไร (What to produce) จะผลิตอย่างไร (How to produce) จะผลิตเพื่อใคร (For whom to produce) การแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจเหล่านี้ แต่ละประเทศจะมีวิธีการแก้ไขที่แตกต่างกันไป ตามรูปแบบของระบบเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ

1.3 ระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจ (Economic System) หมายถึง กลุ่มชนที่รวมกันเป็นกลุ่มสถาบันทางเศรษฐกิจ (Economic System) ที่มีแนวปฏิบัติคล้าย ๆ กัน มาประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activity) เพื่อบำบัดความต้องการของผู้บริโภค แนวปฏิบัติที่คล้ายคลึง

กันนี้จะเป็นกฎเกณฑ์และนโยบายที่หน่วยเศรษฐกิจในสังคมยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เราสามารถจำแนกระบบเศรษฐกิจออกได้เป็น 3 ระบบ คือ

1. ระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการวางแผน (Unplanned Economy) หรือบางแห่งเรียกว่าระบบเศรษฐกิจเอกชน (Private enterprise economy) เป็นระบบเศรษฐกิจที่เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีอิสระในการดำเนินการผลิตและการบริโภค ไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาวางแผนกำหนดว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร กลไก-ราคาจะเป็นตัวกำหนดทั้งสิ้น ระบบเศรษฐกิจแบบนี้นิยมเรียกว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (capitalism) หรือระบบเศรษฐกิจแบบเสรี

2. ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนเต็มที่ (Planned Economy) หรือบางแห่งเรียกระบบสังคมนิยมภาคบังคับ (Authoritarian socialism) เป็นระบบที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง รัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และเป็นผู้กำหนดว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนเต็มที่นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

3. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Semi-Planned Economy) หรือบางแห่งเรียกว่า Mixed Economy เป็นระบบที่รัฐบาลและเอกชนรับผิดชอบร่วมกันในการตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร อย่างไร และแบ่งปันผลผลิตกันอย่างไร ระบบนี้รัฐบาลจะเข้าดำเนินการวางแผนในกิจกรรมเศรษฐกิจบางประการเท่านั้น โดยทั่ว ๆ ไปจะปล่อยให้เอกชนดำเนินการโดยการทำงานของอาศัยกลไกราคา หรือกลไกตลาด

1.4 การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. ระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการวางแผน หรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจโดยปล่อยให้กลไกตลาดทำงาน กล่าวคือ ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ราคาสินค้าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด เมื่อใดก็ตามที่อุปสงค์ของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งมีมากกว่าอุปทานของสินค้าชนิดนั้น ราคาสินค้าก็จะสูงขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อสังคมมีความต้องการสินค้าชนิดใดมากก็จะทำให้ราคาสินค้านั้นสูง เมื่อ

ราคาสินค้าสูง ผู้ผลิตซึ่งต้องการกำไรสูงสุดก็จะแบ่งทรัพยากรไปผลิตสินค้าที่ให้ราคาสูงนั้นเพิ่มขึ้น เมื่ออุปทานของสินค้ามากขึ้น ราคา ก็จะลดลง ผู้ผลิตก็จะลดการผลิตลง การที่ระบบเศรษฐกิจปล่อยให้กลไกตลาดทำงานจะช่วยตอบปัญหาว่าควรผลิตสินค้าอะไร นั่นคือผลิตสินค้าที่สังคมต้องการซึ่งบอกผ่านทางราคาที่สูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตมองเห็นกำไรที่จะได้รับจึงหันไปผลิตสินค้านั้นมากขึ้น เท่ากับว่าเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน ก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไปผลิตสินค้าที่ประชาชนมีความต้องการ ทำให้สังคมได้รับความพอใจสูงสุด นับว่าเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับปัญหาที่ว่า จะผลิตสินค้าอย่างไรนั้น ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีก็ยังคงปล่อยให้กลไกราคาทำงาน กล่าวคือผู้ผลิตจะเลือกวิธีการผลิตที่ทำให้ตัวเองเสียต้นทุนต่ำสุด นั่นคือถ้าสังคมใดมีแรงงานจำนวนมากย่อมมีผลให้อัตราค่าจ้างต่ำก็จะเลือกใช้วิธีการผลิตโดยเน้นการใช้แรงงานเป็นหลัก แต่ถ้ามีแรงงานจำนวนน้อย อัตราค่าจ้างแรงงานสูง ก็จะเลือกวิธีการผลิตโดยใช้เครื่องจักรมากกว่าแรงงานเพื่อลดต้นทุนการผลิตของผู้ผลิต ขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนปัญหาที่ว่าผลิตแล้วจะจำแนกแจกจ่ายให้กับใคร ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีจะปล่อยให้กลไกราคาเป็นตัวตัดสินคือถ้าผู้ใดมีอำนาจซื้อหรือมีเงินก็จะได้สินค้านั้นไป ซึ่งจุดนี้เป็นข้อด้อยของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ

2. ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนเต็มที่หรือระบบสังคมนิยม เนื่องจากรัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมดของประเทศ มีหน่วยงานกลางสำหรับการวางแผนว่าประเทศควรผลิตสินค้าอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร ใช้วิธีการผลิตแบบใด ผลิตแล้วจัดสรรสินค้าเหล่านั้นให้กลุ่มใดบ้าง ดังนั้นรัฐบาลจึงเป็นผู้กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้งสามประการ

3. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมดังนั้นในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานบางประการรัฐบาลก็จะปล่อยให้กลไกราคาหรือระบบตลาดทำงานอย่างเต็มที่ บางครั้งเมื่อปล่อยให้กลไกตลาดทำงานแล้วมีผลกระทบต่อคนบางกลุ่มรัฐบาลก็จะเข้าแทรกแซง เช่น ในกรณีสินค้าเกษตร หากปีใดผลผลิตออกมามากกว่าความต้องการซื้อจะมีผลให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำมาก เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลจะเข้าแทรกแซงตลาดโดยการประกันราคาขั้นต่ำ หรือบางครั้งหากต้องการช่วยเหลือผู้บริโภคไม่ให้ซื้อสินค้าในราคาที่สูง

เกินไปรัฐบาลก็จะประกันราคาขั้นสูง บางกรณีรัฐบาลก็จะเข้าไปควบคุมหรือผลิตเอง เช่น สินค้าหรือบริการประเภทที่มีต้นทุนสูงมากหาเอกชนมาลงทุนได้ยาก แต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชน เช่น สาธารณูปโภคทั้งหลาย รัฐบาลก็จะเข้ามาลงทุนเอง หรือกรณีของสินค้าบางอย่างที่รัฐบาลต้องการควบคุมปริมาณหรือคุณภาพเนื่องจากเป็นอันตรายสำหรับประชาชน รัฐบาลก็จะเข้ามาดำเนินการเอง เช่น การผลิตบุหรี่ยี่ สุรา เป็นต้น

1.5 วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย

เพื่อแสดงให้เห็นถึงการทำงานของระบบเศรษฐกิจส่วนรวมโดยใช้วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย คือ สมมติให้มีหน่วยเศรษฐกิจเพียง 2 ส่วน คือ ส่วนของผู้บริโภค หรือครัวเรือนกับส่วนของผู้ผลิตหรือหน่วยธุรกิจ ทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่ซึ่งมีความสัมพันธ์กันและหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจจนเกิดเป็นวงจรเศรษฐกิจของประเทศ ดังนี้

1. ตลาดปัจจัยการผลิต (Factor market) ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนกับหน่วยธุรกิจ มีดังนี้

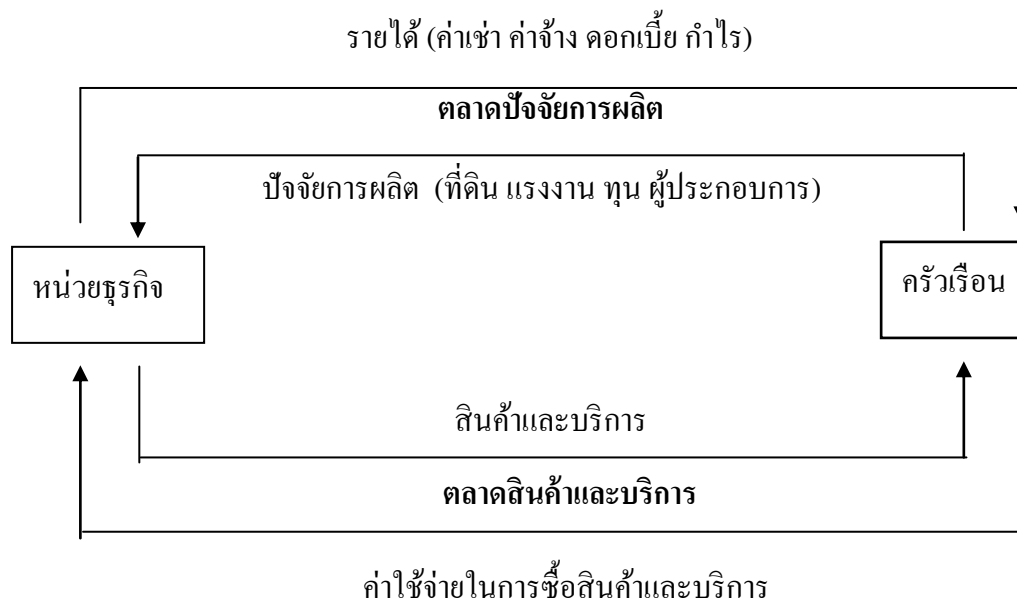
1) ครัวเรือนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตคือ ที่ดิน แรงงาน ทู่น และผู้ประกอบการ โดยจะเสนอขายปัจจัยเหล่านี้ให้แก่หน่วยธุรกิจ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

2) หน่วยธุรกิจจะจ่ายค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และ กำไร ให้แก่ครัวเรือน สิ่งเหล่านี้จะเป็นต้นทุนการผลิตของหน่วยธุรกิจซึ่งจะกลายเป็นรายได้ของครัวเรือน

2. ตลาดสินค้า (Product market) หน่วยธุรกิจและครัวเรือนมีความสัมพันธ์กันดังนี้

1) หน่วยธุรกิจจะรวบรวมซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อผลิตสินค้าและบริการ แล้วขายให้กับครัวเรือน

2) ครัวเรือนจะซื้อสินค้าเพื่อการบริโภค โดยค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจะก่อให้เกิดรายได้ของหน่วยธุรกิจดังรูป 1.2

รูป 1.2 วงจรเศรษฐกิจอย่างง่าย

1.6 รูปแบบการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

ในการศึกษาวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ คำตอบที่ได้จากการศึกษาจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับรูปแบบของการวิเคราะห์ที่ใช้รูปแบบของการวิเคราะห์ปัญหาในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแยกออกได้เป็นประเภทต่าง ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง และเศรษฐศาสตร์ที่ควรจะเป็น

1) เศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง (Positive Economics) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจและการทำงานของระบบเศรษฐกิจในความเป็นจริง หรือสภาพที่เป็นอยู่ ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น เกิดขึ้นได้อย่างไร โดยไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนบุคคล (What it is) เช่น การศึกษาว่าถ้าหาก รัฐบาลยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรโดยการใช้นโยบายประกันราคาขั้นต่ำ ใครจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ใครจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์ และจะเกิดผลกระทบอะไรบ้าง นั่นคือ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง จะเป็นการศึกษาในลักษณะของการเรียนรู้ว่า เรื่องนั้น ๆ เป็นเช่นไร

2) เศรษฐศาสตร์ที่ควรจะเป็น (Normative Economics) เป็นการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร โดยใช้ความคิดเห็นส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง (What it ought to be) เช่น การศึกษาว่า

รัฐบาลควรประกันราคาขั้นต่ำสินค้าเกษตรหรือไม่ เป็นต้น การศึกษาเศรษฐศาสตร์ที่ควรจะเป็น จะเป็นการศึกษาในลักษณะของการเรียนรู้ว่า เรื่องนั้น ๆ ควรเป็นเช่นไร

2. การวิเคราะห์สภาพสถิตย สภาพสถิตยเปรียบเทียบและ สภาพพลวัต

1) การวิเคราะห์สภาพสถิตย (Static Analysis) เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง โดยไม่นำเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งก่อนและหลังสภาพดุลยภาพนั้น การวิเคราะห์แบบนี้เป็นการวิเคราะห์ที่ไม่นำเวลาเข้ามาเป็นตัวแปรในแบบจำลอง เป็นการศึกษาแต่เพียงว่าตัวแปร ณ จุดดุลยภาพมีค่าเท่าใด โดยไม่คำนึงว่าก่อนจะปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ มีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร เข้าสู่ดุลยภาพได้อย่างไร และใช้เวลานานเท่าไร ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขหรือตัวแปรบางประการ จะมีแนวทางปรับตัวอย่างไร

2) การวิเคราะห์สภาพสถิตยเปรียบเทียบ (Comparative Static) เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบดุลยภาพ ณ จุดเดิมกับดุลยภาพ ณ จุด ใหม่ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจขึ้น ในการวิเคราะห์ทฤษฎีพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ทั่ว ๆ ไปจะเป็นการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายใด นโยบายหนึ่ง

3) การวิเคราะห์สภาพพลวัต (Dynamic Analysis) เป็นการวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลง แนวทางการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนระยะเวลาการเปลี่ยนแปลง ก่อนที่จะเข้าสู่ดุลยภาพหนึ่ง ๆ เป็นการวิเคราะห์ที่นำเอาเรื่องของเวลาเข้าบรรจุไว้ในแบบจำลองของการวิเคราะห์ด้วย โดยการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งภายในช่วงเวลาเดียวกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยศึกษาว่าตัวแปรในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งถูกกระทบจากตัวแปรในช่วงเวลาก่อนอย่างไร และจะมีผลเชื่อมต่อไปยังตัวแปรเหล่านั้นในช่วงเวลาถัดไปอย่างไร

3. การวิเคราะห์เฉพาะส่วนและการวิเคราะห์คลุมทุกส่วน

1) การวิเคราะห์เฉพาะส่วน (Partial Analysis) เป็นการวิเคราะห์เฉพาะเรื่องที่เราสนใจ โดยตัดความเกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่น ๆ เป็นการวิเคราะห์ที่อิงอยู่กับสมมติฐานว่าสิ่งอื่น ๆ คงที่ ตัวอย่างเช่น ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเมื่อราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นรายได้ ราคาสินค้าชนิดอื่น รสนิยมหรือค่าใช้จ่ายในการโฆษณา คงที่

2) การวิเคราะห์ทุกส่วน (General Analysis) เป็นการวิเคราะห์ที่นำเอาตัวแปรทุกตัวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ มาพิจารณาร่วมด้วยพร้อมๆ กัน ตัวอย่างเช่น ในเรื่องของ การศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกันปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย การวิเคราะห์คลุมทุกส่วนนี้ เป็นเรื่องที่ยุ่งยากเพราะมีตัวแปรเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย จึงจำเป็นต้องอาศัยคณิตศาสตร์ชั้นสูง เข้าช่วยในการวิเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์แบบนี้เป็นการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะปัจจัยต่าง ๆ มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันทั้งสิ้น การนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกตัวเข้ามาพิจารณาพร้อม ๆ กัน จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องกับความเป็นจริง

1.7 ข้อสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์ (Economic assumptions)

ข้อสมมติมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้เราสามารถกำหนดแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ขึ้นได้ ขณะเดียวกันข้อสมมติก็มีผลทำให้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้มีลักษณะแคบลง ในการนำทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ไปประยุกต์ใช้กับความเป็นจริงจึงจำเป็นต้องศึกษาให้รอบคอบเสียก่อนว่าทฤษฎีนั้น ๆ มีรากฐานอยู่บนข้อสมมติใดบ้างเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดในการอธิบายปัญหาหรือวางนโยบาย ขณะเดียวกันก็ต้องระวังมิให้ข้อสมมติกว้างเกินไปจนไม่อาจสรุปได้ หรือแคบเกินไปจนไม่สามารถนำไปใช้กับสภาพความเป็นจริงได้ ข้อสมมติทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้กันทั่วไป ได้แก่

1) **มนุษย์จะดำเนินการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลทางเศรษฐกิจ (Economic rationality)** ทุก ๆ หน่วยเศรษฐกิจจะพยายามทำให้ตนได้รับผลสูงสุดจากเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น ผู้บริโภคจะแสวงหาความพอใจสูงสุด ผู้ผลิตต้องการกำไรสูงสุด เป็นต้น

2) **สิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กำลังพิจารณาอยู่ กำหนดให้คงที่ (Ceteris paribus)** ข้อสมมตินี้เป็นข้อสมมติที่จำเป็นต่อการสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เราต้องการศึกษาโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะการศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถควบคุมได้ จึงต้องมีการสมมติขึ้น

1.8 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

ในการศึกษาทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งเนื้อหาการศึกษาออกได้เป็น 2 ส่วนคือ

1) เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro economics) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ เช่น ผู้บริโภค ผู้ผลิต เจ้าของปัจจัยการผลิต ฯลฯ ทั้งในฐานะของบุคคลหรือกลุ่มของบุคคลซึ่งมีพฤติกรรมเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลสูงสุดหรือความพอใจสูงสุด ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ เช่น รายได้ ทรัพยากร สภาพตลาด ราคาสินค้า ราคาปัจจัยการผลิต อัตราภาษี นโยบายของรัฐ ฯลฯ ดังนั้นการศึกษาในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภค เจ้าของปัจจัยการผลิตและหน่วยธุรกิจหน่วยใดหน่วยหนึ่ง หรือบริษัทใดบริษัทหนึ่งนั่นเอง

2) เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro economics) เป็นการศึกษาพฤติกรรมมวลรวมของประเทศหรือของระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ เช่น รายได้ประชาชาติ ระดับราคาสินค้า การจ้างงาน ภาวะการเงินของประเทศ การเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาพฤติกรรมส่วนรวมที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวม เช่น ทฤษฎีการกำหนดรายได้ประชาชาติ ผลิตภัณฑ์ประชาชาติและการจ้างงาน ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ย ทฤษฎีการบริโภค ทฤษฎีการลงทุน และทฤษฎีเงินเฟ้อ เป็นต้น และศึกษาแนวทางการใช้นโยบายเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจส่วนรวม หรือเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจส่วนรวม

อาจกล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นการศึกษาถึงระบบเศรษฐกิจโดยรวม ในขณะที่เศรษฐศาสตร์จุลภาคมุ่งศึกษาที่หน่วยใดหน่วยหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ

คำถามท้ายบท

จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลใด
 1. แรงงานในระดับสูงมีไม่เพียงพอ
 2. เงินทุนมีจำกัด
 3. รัฐบาลมีนโยบายเศรษฐกิจที่ไม่ชัดเจน
 4. ทรัพยากรมีจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของคนในประเทศ
 5. สภาวะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม
2. ประเทศไทยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบใด
 1. เสรี
 2. สังคมนิยม
 3. ทุนนิยม
 4. มีการวางแผน
 5. ผสม
3. ปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ข้อใด
 1. ที่ดิน แรงงาน ทุน
 2. เงิน วัสดุอุปกรณ์ คน
 3. ที่ดิน แรงงาน ทุน ผู้ประกอบการ
 4. เทคโนโลยี เงินทุน
 5. ไม่มีข้อใดถูก

4. ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้อย่างไร
 1. วางแผนการผลิตและจำหน่ายล่วงหน้า
 2. ปลดปล่อยให้กลไกตลาดทำงาน
 3. จัดสรรงบประมาณที่เป็นธรรม
 4. ออกกฎหมาย
 5. จัดตั้งหน่วยงานแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะ
5. ข้อใดจัดว่าเป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์จุลภาค
 1. การกำหนดเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจ
 2. การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
 3. การกำหนดราคาและปริมาณการผลิตของบริษัท B เพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุด
 4. การกำหนดมาตรการเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ
 5. การกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐ

เฉลยคำถามท้ายบท

ลักษณะคำถามคำตอบในบทที่ 1

คำถามที่ 1. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลใด

แนวตอบที่ 1. ข้อ 4 เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของคนในประเทศ ซึ่งมีไม่จำกัดจึงก่อให้เกิดปัญหาพื้นฐานของทุกประเทศว่าประเทศควรจัดสรรทรัพยากรไปผลิตสินค้าอะไรอย่างไรให้กับคนกลุ่มใดเพื่อให้คนในสังคมพอใจมากที่สุด

คำถามที่ 2. ประเทศไทยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบใด

แนวตอบที่ 2. ข้อ 5 ประเทศไทยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม ดังจะเห็นได้ว่ากิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่รัฐบาลจะปล่อยให้ภาคเอกชนดำเนินการแต่หากดำเนินการแล้วกิจกรรมมีปัญหา คือ ทำให้คนบางกลุ่มเดือดร้อนรัฐบาลก็จะเข้าไปแทรกแซง เช่น นโยบายประกันราคาขั้นต่ำ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร หรือ นโยบายประกันราคา ขั้นสูงเพื่อช่วยเหลือผู้บริโภค เป็นต้น

คำถามที่ 3. ปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ได้แก่ข้อใด

แนวตอบที่ 3. ข้อ 3 ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ

คำถามที่ 4. ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้อย่างไร

แนวตอบที่ 4. ข้อ 2 ปล่อยให้กลไกตลาดทำงาน เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ปัจจัยการผลิตทุกชนิดเป็นของภาคเอกชน การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจรัฐบาลจะไม่เข้าแทรกแซงภาคเอกชนจะดำเนินการโดยให้กลไกตลาดทำงานโดยเสรี

คำถามที่ 5. ข้อใดจัดว่าเป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์จุลภาค

แนวตอบที่ 5. ข้อ 3 เนื่องจากเศรษฐศาสตร์จุลภาคเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้บริโภคคนใดคนหนึ่ง หรือผู้ผลิตรายใดรายหนึ่งถ้าเป็นเรื่องของประเทศจะเป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาค